

Základní práva migrantů v neregulární situaci v Evropské unii

Články 1, 14, 31, 35 a 47, spadající do kapitol „Důstojnost“, „Svobody“, „Solidarita“ a „Soudnictví“ Listiny základních práv Evropské unie, zaručují práva na lidskou důstojnost, vzdělání, slušné a spravedlivé pracovní podmínky, zdravotní péči a právo na účinnou právní ochranu a spravedlivý proces.

Politické souvislosti

Mezinárodní a evropské právní předpisy na ochranu lidských práv ukládají členským státům EU povinnost zaručit všem osobám v jejich jurisdikci lidská práva.

Tato povinnost zahrnuje i neregulární migranty.

Ačkoli členské státy nejsou povinny nabízet neregulárním migrantům stejné výhody jako svým státním příslušníkům, musí dodržovat základní soubor norem lidských práv. Ty zahrnují přístup:

- k nezbytné zdravotní péči pro všechny, včetně neodkladné i základní zdravotní péče, jako je možnost navštívit lékaře nebo dostat nezbytné léky,
- ke zdravotní péči pro těhotné ženy a zdravotní péči a vzdělávání pro děti za stejných podmínek jako pro státní příslušníky dané země,
- k soudnictví – mechanismu, který jednotlivým osobám umožňuje podat stížnost a získat nápravu, jako je náhrada, například za pracovní úraz.

Klíčové body

V roce 2008 žilo v EU podle projektu Clandestino financovaného Evropskou komisí odhadem 1,9 až 3,8 milionu neregulárních migrantů. Z důvodu svého postavení neregulárních migrantů jim hrozí větší riziko vykořisťování a zneužívání na pracovišti. Často také čelí právním a praktickým

překážkám při získávání přístupu k základním službám, jako je zdravotní péče, vzdělávání a přístup ke spravedlnosti. Určité kategorie neregulárních migrantů se nacházejí v situacích se zvláště vysokým rizikem, například migranti zaměstnaní jako pracovníci v domácnosti, kterými jsou převážně ženy. Mohou čelit diskriminaci na základě svého rasového nebo etnického původu a násilí na základě pohlaví. Některé skupiny neregulárních migrantů jsou vystaveny obzvláště vážným důsledkům, pokud nemají přístup ke svým základním právům: chybějící přístup ke zdravotní péči a vzdělání může mít vážný dopad na zdraví a budoucí vývoj dětí.

Hlavní zjištění a poradenství založené na důkazech

Postupy odhalování a ohlašování případů

Ačkoli členské státy mají právo kontrolovat, kdo vstupuje na jejich území a setrvává na něm, musí při uplatňování právních předpisů týkajících se přistěhovalců dodržovat normy lidských práv. V některých členských státech taková opatření zahrnují zatýkání neregulárních migrantů v nemocnicích a školách nebo v jejich blízkosti. Podobně v některých členských státech mají určité veřejné orgány, například soudy a poskytovatelé zdravotní péče a vzdělávání, povinnost hlásit neregulární migranty, jakmile se takové osoby pokusí využít jejich služeb, anebo je takový postup běžnou praxí. Tato skutečná nebo vnímaná praxe odhalování a hlášení může neregulárním migrantům z důvodu obav z vyhoštění zabraňovat v přístupu k základním právům.

Členské státy EU by neměly využívat postupů odhalování, které ve svém důsledku blokují přístup ke zdravotní péči a vzdělávání nebo přístup k soudnictví. Poskytovatelé služeb by neměli mít povinnost hlásit neregulární migranty přistěhovaleckým úřadům. Praxe hlášení a sdílení informací s přistěhovaleckými úřady by měla být ukončena a poskytovatelům služeb a migrantům by mělo být sděleno, že neexistuje povinnost migranty hlásit.

Přístup ke zdravotní péči

Neregulární migranti, kteří obvykle nesmí pracovat, často musí platit za lékařskou péči, která je pro státní příslušníky dané země bezplatná, včetně neodkladné péče. Ani obzvláště zranitelné skupiny, jako jsou těhotné ženy a děti, nemusí mít nárok na bezplatné ošetření ve stejném rozsahu jako státní příslušníci. Tam, kde neregulární migranti mají podle vnitrostátního práva nárok na bezplatné ošetření, musí přesto vyhovět administrativním požadavkům, které jim v praxi přístup ke zdravotní péči ztěžují, např. nutnost prokázat trvalý pobyt.

Přístup k nezbytné zdravotní péči by měl být umožněn neregulárním migrantům za stejných podmínek jako státním příslušníkům, s uplatněním týchž pravidel pro platbu poplatků a pro osvobození od jejich platby. V souladu s článkem 24 Úmluvy OSN o právech dítěte a článkem 12 Mezinárodní úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen by těhotné ženy měly mít nárok na bezplatnou předporodní péči, péči při porodu a poporodní péči a děti by měly mít nárok na zdravotní péči ve stejném rozsahu jako státní příslušníci dané země, včetně očkování.

Přístup ke vzdělávání

Dětem neregulárních migrantů může být bráněno v zápisu k bezplatnému základnímu vzdělávání, protože nejsou schopny předložit požadované úřední dokumenty, například platné povolení k pobytu, rodný list nebo lékařské záznamy.

Podle článku 28 Úmluvy OSN o právech dítěte by bezplatné základní vzdělání mělo být dostupné všem dětem.

Přístup ke spravedlnosti

Neregulární migranti, kteří zažívají fyzické zneužívání, utrpí zranění na pracovišti nebo nedostávají zaplacenou, narážejí při prosazování svých práv u soudu na různé překážky. To snižuje odrazující účinek práva pro zaměstnavatele a neregulární migranti se pak mohou snáze stát obětmi vykořisťování.

Zneužívání a vykořisťování obzvláště hrozí osobám, které vykonávají práce v domácnosti, protože tato oblast je obvykle méně právně regulována než jiná odvětví. Zaměstnavatelé často neposkytují přestávky na odpočinek, placenou dovolenou a placenou nemocenskou, i když na ně podle vnitrostátního práva existuje nárok.

Neregulární migranti mohou mít obavy z toho, že pokud si budou stěžovat, soudy je ohlásí přistěhovaleckým úřadům, a pokud se k tomu odváží, často mají potíže svůj případ dokázat. Svědci, kteří mohou být také neregulárními

přistěhovalci, nemusí být ochotni svědčit a rovněž nemusí existovat doklad o pracovním poměru. Kromě toho ne všechny členské státy uznávají právo vznést zpětně nárok na mzdu nebo náhradu za pracovní úrazy.

Členské státy by měly uznávat a podporovat klíčovou roli nevládních organizací a odborových svazů při usnadňování přístupu neregulárních migrantů ke spravedlnosti.

Měly by též zajistit, aby fungovaly účinné mechanismy umožňující neregulárním migrantům podávat stížnosti na jejich zaměstnavatele, opírající se o ustanovení směrnice o sankcích vůči zaměstnavatelům (směrnice 2009/52).

Neregulární migranti, které nelze vyhostit

V některých případech členské státy nemohou neregulární migranty z právních či praktických důvodů vyhostit. Neregulární migranti přesto často nezískají žádný právní status a v důsledku toho mohou setrvat v situaci, kdy nejsou několik let schopni získat přístup k zaměstnání nebo základním službám.

Budoucí hodnocení a revize směrnice o navrácení migrantů v roce 2014 poskytne příležitost k provedení změn k zajištění dodržování základních práv těch, kteří nejsou odesláni ze země. Buď na úrovni EU, nebo členského státu by měly být vytvořeny mechanismy, díky nimž osoby ve vleklé situaci právní nejistoty získají právní status, a v důsledku toho přístup ke svým právům.

Další informace:

Tento informační list vychází ze tří zpráv FRA zveřejněných v roce 2011 o právech neregulárních migrantů:

Fundamental rights of migrants in an irregular situation in the European Union (Základní práva migrantů v neregulární situaci v Evropské unii) (listopad 2011)

Migrants in an irregular situation employed in domestic work: Fundamental rights challenges for the European Union and its Member States (Migranti v neregulární situaci pracující v domácnostech: výzvy v oblasti základních práv pro Evropskou unii a její členské státy) (červenec 2011)

Migrants in an irregular situation: access to healthcare in 10 European Union Member States (Migranti v neregulární situaci: přístup ke zdravotní péči v deseti členských státech Evropské unie) (říjen 2011)